

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות

פרקים א-ג: הלכות קריאת שמע

סוגיה מא: חתן הרוצה להחמיר ולקרוא קריאת שמע

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

© כל הזכויות שמורות למחבר

אתר תורת אמך www.toralishma.org

סוגיה מא: חתן הרוצה להחמיר ולקרוא קריאת שמע

*

רקע

סוגיות הגמ' בדפים טז:-יז. עוסקות בחיוב אבלות על קרוביו ועבדיו ובדין תחנונים שאחר התפילה. שתי הסוגיות הללו אינן קשורות לדיני קריאת שמע ולכן לא נעסוק בהן כעת [הסוגיה השנייה קשורה לדיני תפילה ולכן נעסוק בה לקמן סוגיה פז עמ' 403], אלא נדלג לסוגיה האחרונה שבפרק העוסקת בהיתר להחמיר במקום שמהדין אין צורך להחמיר.

מקורות

- א. יז: "חתן אם רוצה לקרות וכו'... כמה בטלני איכא בשוקא"
- ב. תוס' ד"ה רב
- ג. רי"ף י. "מתני' חתן אם רצה לקרות... והלכתא כתנא קמא"
- רא"ש סי' טו ד"ה מתני' חתן אם רצה לקרות
- ד. רמב"ם הל' קריאת שמע פ"ד ה"ז והשגת הראב"ד
- רמב"ם פירוש המשנה פ"ב מ"ח
- ה. שו"ע סי' ע סע' ג, ומשנה ברורה ס"ק יד-טו

פירוש המשנה לרמב"ם פ"ב מ"ח

ענין דברי רבן שמעון בן גמליאל שהוא אומר, אם קרא יביטו עליו במבט רוממות שהוא זהיר ומדדק, ואפשר שעושה כן רק למראית עין. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

הסבר הסוגיה

חתן אם רוצה לקרות קריאת שמע לילה ראשון - קורא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הרוצה ליטול את השם נוטל. [משנה טז:]

נחלקו התנאים אם מותר לחתן לקרוא קריאת שמע. מהגמ' עולה שכל התנאים חוששים ליוהרא, ומחלוקתם היא בגדרי דין יוהרא. נראה להסביר שרבן שמעון בן גמליאל סובר שיוהרא היא התנהגות חברתית, וחכמים סוברים שיוהרא היא תחושה אישית. רבן שמעון בן גמליאל סובר שיוהרא היא התנהגות שהסביבה רואה אותה כהתנהגות מתנשאת, ולכן אסור לחתן לקרוא קריאת שמע מפני שהחברה רואה אותו כמתנשא, שהרי הם במצבו אינם קוראים קריאת שמע. מאידך, מותר לאדם להתבטל ממלאכה בתשעה באב מפני שהסביבה אינה רואה במעשהו התנשאות אלא בטלנות. חכמים סוברים שיוהרא היא תחושה אישית של התנשאות שבגללה הוא נוהג במנהגים שונים ממנהגי החברה. לכן אסור לאדם להתבטל

ממלאכה בתשעה באב, כיוון שכולים עובדים, והוא מתנשא בשביתתו ממלאכה, אך מותר לחתן לקרוא קריאת שמע, שהרי כל החברה קוראת עמו.

הגמ' מביאה לרבן שמעון בן גמליאל נימוק נוסף מדוע אסור לחתן לקרוא קריאת שמע: "התם בכונה תליא מילתא ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה". ניתן להסביר שנימוק זה מסביר שרבן שמעון בן גמליאל אינו אומר שאסור לחתן לקרוא קריאת שמע רק מפני יוהרא, אלא שאסור לו לעשות כן גם מפני ש"לא כל הרוצה ליטול את השם יטול" - קריאת שמע ללא קבלת עול מלכות שמים מהווה פגיעה כביכול בקב"ה, ולכן אסור לחתן, שאנן סהדי דלא מצי לכווניה דעתיה, לקרוא קריאת שמע.

הרמב"ם [בפירוש המשנה פ"ב מ"ח] מסביר את דברי רבן שמעון בן גמליאל בצורה שונה, כך שהם קשורים לדין יוהרא: "ענין דברי רבן שמעון בן גמליאל שהוא אומר, אם קרא יביטו עליו במבט רוממות שהוא זהיר ומדקדק, ואפשר שעושה כן רק למראית עין" - גם כשמותר לאדם להתהדר במצוות, ההיתר הוא רק כשהתנהגות זו משקפת רמה רוחנית גבוהה.

נחלקו הראשונים בפסק הלכה, הרי"ף [י.] והרמב"ם [פ"ד ה"ז] פוסקים כחכמים, הר"ח [בתוס' יז: ד"ה רב] והרא"ש [סי' טו] כרבן שמעון בן גמליאל. הרמב"ם מוסיף שלמי שפטור מקריאת שמע מותר להחמיר על עצמו ולקרוא רק כש"דעתו פנויה עליו, אבל אם היה זה הפטור מלקרות מבוהל אינו רשאי לקרות עד שתתיישב דעתו". הרמב"ם סובר שחכמים התירו לקרוא קריאת שמע רק כשיכול לכוון, אבל כשהוא מבוהל ואינו יכול לכוון, גם הם מודים שחוששים ליוהרא. הראב"ד חולק על תוספת זו, ולדעתו מותר לקרוא אף כשברור שקורא ללא כוונה כדי שלא יהיה כפורק מעליו עול מלכות שמים.

התוס' [יז: ד"ה רב] מחדשים ש"אנו, שבשום פעם אין אנו מכוונים היטב, גם חתן יש לקרות, דאדרבה נראה כיוהרא אם לא יקרא כלומר אני מכוין בכל שעה".

סיכום

נחלקו התנאים אם מותר לחתן להחמיר על עצמו ולקרוא, חכמים מתירים, ורבן שמעון בן גמליאל אוסר. מסבירה הגמ' שהם נחלקו בגדרי יוהרא, חכמים סוברים שיוהרא היא תחושה אישית של האדם שהוא במדרגתו אמור לשנות ממנהגי החברה, ורבן שמעון בן גמליאל סובר שיוהרא היא תחושה של החברה שהיחיד מתנשא עליה.

הלכה

השו"ע [סי' ע סע' ג] פוסק שכיום שאין מכוונים כראוי, חתן חייב בקריאת שמע.